

Навчальний елемент 1.3

**СИНТАКСЕМА ЯК МІНІМАЛЬНА
СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА ОДИНИЦЯ**

(2 год. – лекції; 2 год. – практичні; 4 год. – сам. робота)

Лекція № 4

Тема: ТИПОЛОГІЯ МІНІМАЛЬНИХ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНИХ
ОДИНИЦЬ У СУЧАСНІЙ ГРАМАТИЧНІЙ ТЕОРІЇ

План

1. Синтаксема як першоелемент різних синтаксичних побудов.
2. Диференційні ознаки мінімальних семантико-синтаксичних одиниць.
3. Елементарні та неелементарні синтаксичні одиниці.
4. Типологія синтаксем і їх морфологічні вияви:
 4. 1 у простому семантично елементарному реченні;
 4. 2 у простому семантично неелементарному реченні.
5. Схема і зразки розбору мінімальних семантико-синтаксичних одиниць.

Ключові слова: *класиологія, мінімальна семантико-синтаксична одиниця, елементарні та неелементарні синтаксичні одиниці, валентність, первинні / вторинні синтаксеми, предикатна синтаксема, субстанційна синтаксема.*

Мета: сформувати у студентів уявлення про мінімальні семантико-синтаксичні одиниці сучасної української літературної мови в семантично елементарних і неелементарних простих реченнях; установити їхню типологію та семантичні різновиди, з'ясувати репертуар морфологічних засобів вираження.

Рекомендована література до навчального елемента

О с н о в н а

- Вихованець І. Р.** Граматика української мови. Синтаксис : [навч. посібник] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – С. 9; 245–278.
- Загнітко А. П.** Теоретична граматики української мови. Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонДУ, 2001. – С. 13.

- Межов О.** Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць : [монографія] / Олександр Межов. – Луцьк : Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 464 с.
- Шульжук К. Ф.** Синтаксис української мови : [підручник] / К. Ф. Шульжук. – К. : Академія, 2004. – С. 193–205.

Додаткова література

- Вихованець І. Р.** Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1992. – 224 с.
- Вихованець І. Р.** Семантико-синтаксична структура речення : [монографія] / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, В. М. Русанівський. – К. : Наук. думка, 1983. – 220 с.
- Гуйванюк Н.** Слово – Речення – Текст : [монографія] / Ніна Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – С. 251–258.
- Гуйванюк Н. В.** Інваріантне значення синтаксем у світлі поглядів В. М. Русанівського про лексичну і граматичну семантику / Н. В. Гуйванюк // Життя у слові : зб. наук. праць на пошану акад. Віталія Макаровича Русанівського (1931–2007) / відп. ред. В. Г. Скляренко. — К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. — С. 160—171.
- Костусяк Н.** Структура міжкріпневих категорій сучасної української мови [монографія] / Наталія Костусяк. – Луцьк : Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 452 с.
- Кульбабська О. В.** Вторинна предикація у простому реченні [Текст] : монографія / О. В. Кульбабська ; відп. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 672 с.
- Кульбабська О.** Класифікаційні критерії предикатних синтаксем у мовознавчій літературі (теоретичні засади) [Текст] / Олена Кульбабська // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць на пошану проф. Германа К. Ф. / наук. ред. Б. І. Бунчук. – Чернівці : Рута, 2008. – Вип. 428–429 : Слов'янська філологія. – С. 208–214.
- Кульбабська О.** Атрибутивні синтаксеми в лінгвістичному трактуванні Н. В. Гуйванюк [Текст] / Олена Кульбабська // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць на пошану проф. Ніни Гуйванюк / наук. ред. Б. І. Бунчук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – Вип. 475–477 : Слов'янська філологія. – С. 16–24.
- Кульбабська О.** Синтаксемний склад простого речення в синтаксичній концепції Івана Вихованця [Текст] / Олена Кульбабська // Проблеми сучасної функційно-категорійної граматики : зб. наук. праць на пошану чл.-кор. НАН України Івана Романовича Вихованця / укл. : А. Загнітко (наук. ред.) та ін. – Донецьк : Вид-во „Ноулідж” (донецьке відділення), 2010. – С. 154–166.
- Кульбабська О.** Адвербіальні синтаксеми зі значенням зумовленості в граматичній концепції К. Ф. Шульжука [Текст] / О. В. Кульбабська // Динамічні процеси в граматиці і лексичному складі сучасних слов'янських мов : зб. наук. праць учасників Міжнародної наук. конф.,

присвяченої пам'яті проф. К. Ф. Шульжука (Рівне, 19–20 травня 2011 р.) : відп. ред. Г. М. Вокальчук. – Рівне, Оломоуц : Вид-во Нац. ун-ту „Острозька академія”, 2011. – С. 33–37.

Кульбабська О. Функційний діапазон допустових синтаксем у простому неелементарному реченні [Текст] / Олена Кульбабська // Мовознавчий вісник : зб. наук. праць / МОНмолодьспорту України; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького; відп. ред. Г. І. Мартинова. – Черкаси, 2012. – Вип. 14–15. – С. 213–218.

Кульбабська О. Функційно-семантичні параметри вторинних синтаксем посесивно-суб'єктно-предикатного типу у структурі простого речення [Текст] / Олена Кульбабська // Вісник Прикарпатського національного університету / ред. рада : В. Грещук (голова ради) та ін. – Івано-Франківськ : Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2012. – Вип. 36–37. – С. 102–106. – (Філологія : мовознавство).

Кульбабська О. Специфіка інструментальних синтаксем у суб'єктній позиції [Текст] / Олена Кульбабська, Марія Галушка // Актуальні проблеми синтаксису: сучасний стан і перспективи дослідження : матеріали Всеукраїнської наук. конф., присвяченої 100-річчю від дня народження проф. Іларіона Іларіоновича Слинька (Чернівці, 28 листопада 2012 р.) [Текст] / відп. за вип. Н. В. Гуйванюк : тези допов. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2012. – С. 109–110.

Кульбабська О. Причинові синтаксеми в семантичній структурі простого речення (на матеріалі творів Б. Грінченка) [Текст] / Олена Кульбабська // Творча спадщина Бориса Грінченка й українська національна ідея : матеріали Всеукраїнської наук. конф. до 145-ої річниці з дня народження Бориса Грінченка (Луганськ, 9–10 грудня 2008 р.) / Луганський національний університет імені Тараса Шевченка. – Луганськ : СПД Резніков В. С., 2008. – С. 73–79.

Кульбабська О. Вторинні предикатні синтаксеми модального типу в структурі простого поліпропозитивного речення української мови [Текст] / Олена Кульбабська // Мово рідна, слово рідне : Prace naukowe ofiarowane Doktor Bozenie Zinkiewicz-Tomanek / pod red. O. Baraniwskiej, A. Falowskiego. – Krakow : Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2009. – S. 131–136. – (Studia Ruthenica Cracoviensia : 3).

Кульбабська О. В. Семантичні та морфологічні варіанти темпоральних синтаксем у простому неелементарному реченні [Текст] / О. В. Кульбабська // Наукові праці : науково-методичний журнал / Чорноморський держ. ун-т ім. Петра Могили комплексу „Києво-Могилянська академія”; ред. кол. серії : Дубова О. А. (голова) та ін. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ, 2009. – Вип. 92, т. 105. – С. 62–67. – (Філологія : мовознавство).

Кульбабська О. Складні субстанціальні синтаксеми як маркери неелементарності простого речення [Текст] / Олена Кульбабська // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка / ред. кол. : О. Семенюк

- (відп. ред.) та ін. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – Вип. 89 (4). – С. 164–168. – (Філологічні науки : мовознавство).
- Кульбабська О.** Прагматичні функції вторинних предикатних синтаксем адвербіального типу (на матеріалі мови творів письменників Буковини) [Текст] / Олена Кульбабська // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць / наук. ред. Б. І. Бунчук. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – Вип. 545–546 : Слов'янська філологія. – С. 272–280.
- Мірченко М. В.** Структура синтаксичних категорій : [монографія] / М. В. Мірченко. – Вид. 2-ге, переробл. – Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2004. – 393 с.
- Мухин А. М.** Синтаксема как функциональная синтаксическая единица / А. М. Мухин // Научные доклады высшей школы. – 1961. – № 3. – С. 53–65. – (Филологические науки).
- Мухин А. М.** Синтаксемный анализ и проблема уровней языка / А. М. Мухин / отв. ред. А. В. Бондарко. – Л. : Наука, Ленингр. отд., 1980. – 303 с.
- Плющ М. Я.** Словоформа в семантично елементарному та ускладненому реченні : вибрані праці / М. Я. Плющ. — К. : Вид-во Національного пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова, 2011. — 362 с.
- Попова І. С.** Фундаментальні категорії метамови українського синтаксису (функція, зв'язок, модель) [монографія] / І. С. Попова. — Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. — 432 с.

С л о в н и к и й д о в і д н и к и

- Гуйванюк Н.** Українська мова: Схеми, таблиці, тести : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / Н. Гуйванюк, О. Кардащук, О. Кульбабська. – Львів : Світ, 2005. – 304 с.
- Загнітко А.** Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни : у 4-х т. / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2013. – Т. 1. – 402 с.; Т. 2. – 350 с.; Т. 3. – 426 с.; Т. 4. – 388 с.
- Золотова Г. А.** Синтаксический словарь: Репертуар элементарных единиц русского синтаксиса / Г. А. Золотова. – Изд. 3-е, стереотип. – М. : Едиториал УРСС, 2006. – 440 с.
- Єрмоленко С. Я.** Українська мова : короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибики, О. Г. Тодор; за ред. Єрмоленко С. Я. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.
- Мала** філологічна енциклопедія : [довідник] / укл. : О. І. Скопенко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2007. – 478 с.
- Селіванова О.** Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / Олена Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
- Селіванова О. О.** Лінгвістична енциклопедія [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 843 с.
- Українська** мова : [енциклопедія]. – К. : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.

Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – М. : Большая Росс. энциклоп., 1998. – 685 с.

Śpiwak O. Ukraińsko-polski słownik syntaktyczny / Orest Śpiwak, Marian Jurkowski. – Warszawa, 2003. – 341 s.